

ELEMENTE DE PATRIMONIU INDUSTRIAL DIN JUDEȚUL SUCEAVA, ROMÂNIA

Maria-Liliana MARIAN

Departamentul Inginerie Drept și Evaluarea Imobilului, Facultatea Construcții Geodezie și Cadastru, Universitatea Tehnică a Moldovei

*Autorul corespondent: Maria-Liliana MARIAN, e-mail marialiliana.marian@emi.utm.md

Rezumat: *Articolul reprezintă o cercetare a patrimoniului industrial din județul Suceava, România constituit din mărturiile culturii industriale care au semnificație istorică, tehnologică, socială, arhitecturală și științifică. Obiectivele principale ale prezentei cercetări sunt legate de evidențierea tendințelor actuale din domeniul gestiunii patrimoniului industrial, axate mai ales pe promovarea și conversia acestuia. Promovarea și conversia patrimoniului industrial pot fi individualizate ca principale acțiuni necesare a fi demarate în perioada actuală pentru trasarea obiectivelor industriale pe piața culturală. În acest sens, țintele sunt: individualizarea obiectivelor industriale în conștiința turiștilor, trezind interesul acestora de a le vizita și atragerea decidenților în procesul de transformare a „vechii industrii” în patrimoniu. Motivele pentru care trebuie protejat patrimoniul industrial au la bază valorile universale ale acestei mărturii. Patrimoniul industrial are valoare socială care permite reconstituirea vieții de zi cu zi a oamenilor și redarea identității acestora. Are valoare tehnologică și științifică pentru istoria manufacturii, ingineriei, construcțiilor și poate avea o importanță estetică considerabilă datorită calității arhitecturii, designului și a concepției sale.*

Cuvinte cheie: *patrimoniu industrial; retehnologizare; reconversie funcțională; arheologie industrială; fond arhitectural industrial; investiții;*

Introducere

Teritoriul României este categoric o sursă puternică de patrimoniu industrial, ce datează din secolul XVII. Patrimoniul este reprezentat atât de monumente singulare, cât și de complexe grandioase. Patrimoniul industrial constituie rămășițele fizice ale istoriei tehnologiei și industriei, spre exemplu site-urile de fabricație și exploatare minieră, precum și infrastructura de energie și transport. Tot în categoria patrimoniului industrial sunt incluse și locurile utilizate pentru activitățile sociale legate de industrie, ca de exemplu locuințe muncitorești, muzee, clădiri destinate educației sau de cult religios. [1] Arheologia industrială, ca disciplină de studiu, vine ca o necesitate istorică deoarece tehnologia prin progresul ei, adesea distruge propriile mărturii ale dezvoltării în timp. Arheologia industrială are ca scop principal punerea în valoare a siturilor de instalații mecanice în diverse domenii precum industrie, transporturi, mine, lucrări hidraulice, în strânsă legătură cu istoria clădirilor, arhitecturii și tehnicilor, etc. În acest context arheologia industrială are misiunea de a atrage atenția asupra muncii, situarea ei în contextul social al proceselor de fabricație, al utilajelor și al construcțiilor. [2] Fondul arhitectural industrial constituie o importantă resursă patrimonială, însă percepută în mod diferit. Pentru unii poate reprezenta o mare afacere imobiliară, pentru alții reprezintă o revitalizare a zonei și crearea unor noi centre de interes zonal. [3]

După cel de-al doilea Război Mondial, regimul comunist a confiscat și naționalizat multe dintre aceste obiective. Acestea nu au fost grav distruse, dar nici investițiile nu au fost remarcabile, consecințele cele mai grave se datorează lipsei de interes pentru acest domeniu. Situația economică precară în care se regăsesc multe societăți ce dețin patrimoniu industrial conduce spre abandon, vânzare sau refuncționalizare. Dar din nefericire, refuncționalizarea se face cu investiții ieftine și de slabă calitate, care de cele mai multe ori sunt distructive. Sunt preferate construcțiile noi în defavoarea investițiilor mai pretențioase pentru recuperare și restaurare, iar pentru a fi retehnologizate sunt distruse utilaje valoroase. Marea

majoritate a ansamblurilor industriale fiind divizate prin privatizări grăbite, care au sporit pierderea caracterului inițial al respectivelor obiective. Deținând o pondere impresionantă din suprafața orașelor și situându-se aproape de centrele urbane, ariile industriale destructurate, foste industrii de marcă, constituie astăzi o rezervă urbanistică imensă în așteptare de alte destinații. Cei mai mulți investitori, dar și proprietarii de drept ai ansamblurilor, sunt cointeresați în principal de amplasament și de fapt nu doresc să investească în reconversie, simțindu-se condiționați de restricțiile și problemele de restaurare. [4]

Clădirile cu valoare de monument al patrimoniului industrial, practic sunt întâlnite în fiecare oraș al țării, fiind amplasate în zone centrale sau rezidențiale de cele mai multe ori, creează unele controverse în ceea ce privește conservarea și conversia acestora. În România, se constată că procesul de conversie a obiectivelor industriale este ne semnificativ, marea majoritate a acestora sunt demolate în perspectiva dezvoltării unor noi activități, sau rămân abandonate și neutilizate. Lipsa unor măsuri concrete de protecție duce la degradarea lor, iar un adevărat pericol pentru integritatea lor fizică îl constituie interesele imobiliare. Dar cel mai semnificativ pericol îl constituie lipsa inventarierii tuturor obiectivelor industriale și absența studiilor de specialitate care să scoată în evidență valoarea reală a acestora. [3]

1. Patrimoniul industrial Sucevean

Județul Suceava face parte din Regiunea de dezvoltare Nord-Est a României, fiind cea mai mare regiune din punct de vedere a numărului de locuitori și a suprafeței deținute. Beneficiind de o bogată tradiție istorică, culturală și spirituală, județul Suceava îmbină în mod armonios tradiționalul cu modernul și trecutul cu prezentul, folosind potențialul acestuia pentru dezvoltarea infrastructurii, a zonelor rurale, a turismului și a resurselor umane. Comori de patrimoniu românesc constituie mănăstirile pictate, ouăle încondeiate, portul popular, bucătăria tradițională și tradițiile folclorice, precum și ornamentele astronomice bucovinene care se regăsesc în județul Suceava. [5] În perioada premergătoare celui de-al doilea război mondial, industria Suceveană era minim dezvoltată, reprezentată de câteva mori, o fabrică de mezeluri, o mică fabrică de zahăr, una de vopsele minerale, o presă de ulei, două tăbăcării și mai multe ateliere meșteșugărești. După cel de-al doilea război mondial, Suceava cunoaște o înflorire economico-socială, la început ca regiune, apoi ca județ din anul 1968. Astfel că în partea de nord-est, pe malul Sucevei și în vest, s-au concentrat cele mai importante obiective industriale ce prelucrau materii prime din această parte a țării și anume: fabrici de hârtie, de prelucrare a lemnului, piese de schimb pentru mașini și utilaje, sticlărie, industrie alimentară, industrie ușoară, etc. [6] Una dintre cele mai importante resurse care a contribuit în mod deosebit la dezvoltarea economică a acestei zone a fost lemnul, care a facilitat modernizarea rețelei de localități și a infrastructurii, constituind în același timp o importantă sursă de energie pentru instalațiile de producție și de exploatare.

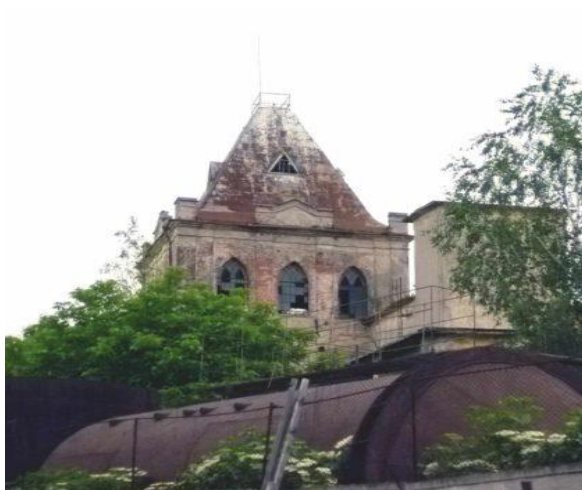
Activitățile productive dezvoltate pe teritoriul Sucevean, au avut în vedere două criterii importante și anume existența resurselor ce puteau fi exploatate și nivelul de dezvoltare al localităților, fapt care a determinat atât o anumită specializare, cât și o concentrare a activităților pe zone:

- în zona montană, de vest au fost concentrate industriile legate de exploatarea resurselor subsolului, aici regăsindu-se bogate zăcăminte de minereu de fier, mangan, plumb, argint, cupru, și de exploatarea și prelucrarea lemnului, regăsindu-se aici importante resurse forestiere.

Figura 1. Turnătoria de fontă Putna

- în zona de podiș și deal din partea de est, posibilitățile de dezvoltare a agriculturii au determinat dezvoltarea industriei alimentare. O importantă resursă pentru dezvoltarea fabricilor de alcool a fost producția mare de cartofi, iar culturile însemnate de sfeclă de zahăr a condus la construcția unor importante fabrici de zahăr, care asigurau consumul la nivel local, dar și al zonelor învecinate. Tot în acest areal au fost amplasate cele mai reprezentative mori și cele mai importante fabrici de bere.

Figura 2. Fabrica de spirt Rădăuți

Figura 3. Fabrica de zahăr Adâncata

Însă această specializare zonală nu a exclus întrepătrunderea tipurilor de activități dintr-o zonă în alta, în funcție de necesitățile locale. Astfel, și în zona de vest s-au construit abatoare, fabrici de mezeluri, fabrici de procesare a laptelui, mori etc., iar în zona de est au fost dezvoltate fabrici de cherestea și mobilă, fabrici de prelucrare a metalelor, turnătorii etc.

Un criteriu foarte important pentru localizarea activităților productive a fost nivelul de dezvoltare al localităților. În acest sens, administrația locală a stimulat economia și localizarea unor meșteșugari prin acordarea statutului de oraș sau târg și organizarea unor importante târguri anuale. Procesele de colonizare și, în special migrația meșteșugarilor din alte zone, au jucat un rol important în dezvoltarea activităților meșteșugărești și mai apoi a celor industriale, iar varietatea etnică din județ, a susținut de-a lungul timpului, dezvoltarea unor centre urbane. În interiorul acestor centre urbane, un criteriu important de amplasare a activităților de producție a fost existența căilor de acces. Până la dezvoltarea căilor feroviare, au fost utilizate drumurile

importante care asigurau legăturile în teritoriu. Apariția căilor ferate a dus la dezvoltarea activităților industriale, acestea mărindu-și atât suprafața de teren alocată, cât și capacitatea de producție. [5]

Figura 4. Fabrica de mezeluri Iric Suceava

2. Proces de reconversie funcțională a uzinei de apă Suceava

Uzina de Apă reprezintă în istoria Sucevei momentul decisiv, marcând intrarea în modernitate din punct de vedere urbanistic a unui oraș care, până la acea dată, încă mai păstra ceva din aerul patriarhal al vechilor ziduri medievale. Uzina de apă a orașului Suceava primește după 100 de ani o nouă viață: devine centru de arhitectură, cultură urbană și peisaj. Inițiativa aparține Ordinului Arhitecților din România Filiala Nord- Est care, în parteneriat cu administrația publică locală, reușește să atragă energii și resurse pentru transformarea unor dotări industriale părăsite în spațiu public dedicat culturii și educației. Uzina de Apă din Suceava a suferit unul dintre cele mai interesante procese de conversie funcțională. [7]

Fiind amplasată în zona industrială a orașului Suceava, pe o zonă înălțată, acest ansamblu de clădiri, ce au fost construite între anii 1908 și 1912, timp de peste 100 de ani au participat la viața orașului, constituind un factor de modernizare și de creștere a calității vieții în oraș prin darea în folosință a rețelei de apă. Această rețea a fost funcțională până în anii 1960, după care, timp de 50 de ani a fost lăsată în paragină. Printr-un proiect ambițios de restaurare, demarat de un grup de arhitecți interesați de păstrarea valorilor fondului construit local, rețeaua a fost readusă în prim plan. Fiind parte dintr-un ansamblu de 6 clădiri cu utilitate tehnică, 4 dintre acestea aflate în patrimoniul Primăriei Municipiului Suceava, în anul 2011 au fost clasate ca monument istoric.

Noua funcțiune constând în transformarea spațiilor inițial tehnice în spații de expoziție, săli de conferințe și alte dotări, pregătite să adăpostească dezbateri publice, concerte și expoziții.

Alături de recuperarea și integrarea unui obiect de patrimoniu industrial valoros, sortit distrugerii și uitării, acest proiect și-a propus și a reușit să recupereze un element prețios al patrimoniului Sucevean, uitat timp de 50 de ani. Nivelul inferior al construcției format din cele două bazine de apă este acoperit de un taluz înierbat ce participă ca și volum la imaginea impunătoare a construcțiilor supraterane. Imaginea exterioară a ansamblului surprinde prin simplitatea aparentă a intervenției și totodată grija la detalii și contrastele delicate între modern și vechi. Ferestrele ample, cu tâmplăria originală restaurată și păstrată ca și grilaj, domină fațadele. Profilele metalice simple au fost dublate cu geam termoizolant autoportant care participă la confortul termic al interiorului fără a afecta imaginea generală.

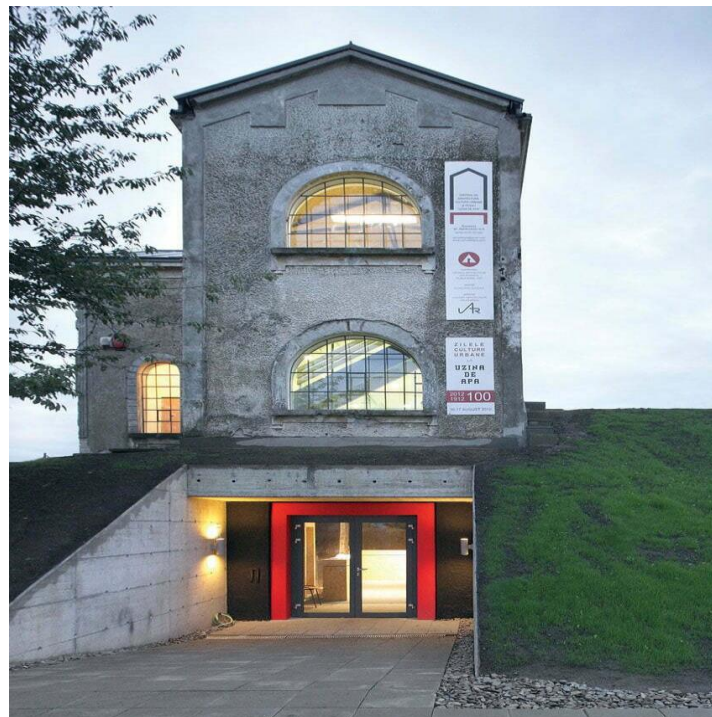

Figura 5. Centrul de Arhitectură, Cultură Urbană și Peisaj “Uzina de Apa” Suceava.

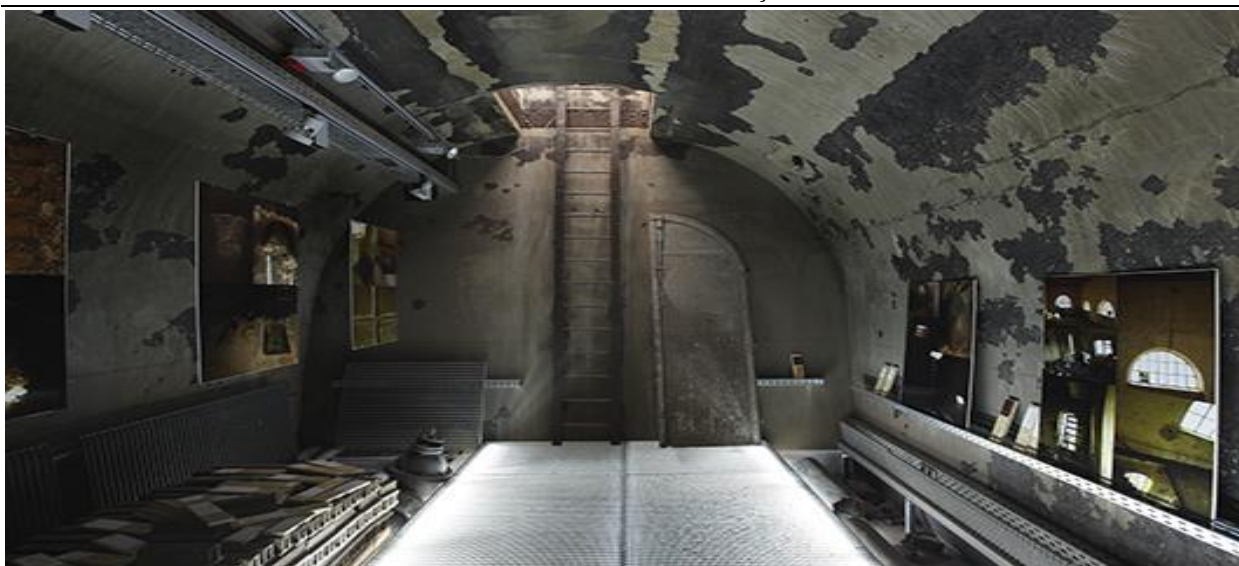
Accentele de culoare roșie ale ochiurilor de geam mobile atrag atenția și invită la descoperirea detaliilor din interior. Impactul intervenției prin care s-a creat accesul de la nivelul bazinelor îngropate ale uzinei este integrată în volumetria urbană inițială deschizând o piață semi-publică în fața clădirii. Taluzul a fost secționat la nivelul trotuarului iar accesul se face printr-o rampă lină către zona de recepție a ansamblului situată la nivelul inferior. Coborând către accesul principal regăsim contrastul între nuanțele neutre de gri, texturile betonului aparent și ancadramentul roșu al accesului principal în clădire.

Amplasate în volumul interior al bazinelor și al celorlalte elemente constructive, platformele care acoperă golurile tehnologice, scările și balustradele au fost proiectate și executate din structuri și grilaje metalice, vopsite în culori neutre pentru a evidenția caracterul industrial al clădirii. În toată zona subterană s-au păstrat zone ample din textura inițială a peretelui interior ca fresce tehnologice și martori istorici.

Figura 6. Imaginea exterioară a ansamblului

Chișinău, 15-17 Noiembrie 2022

Figura 7. Imagini interioare cu nivelul bazinelor de apă

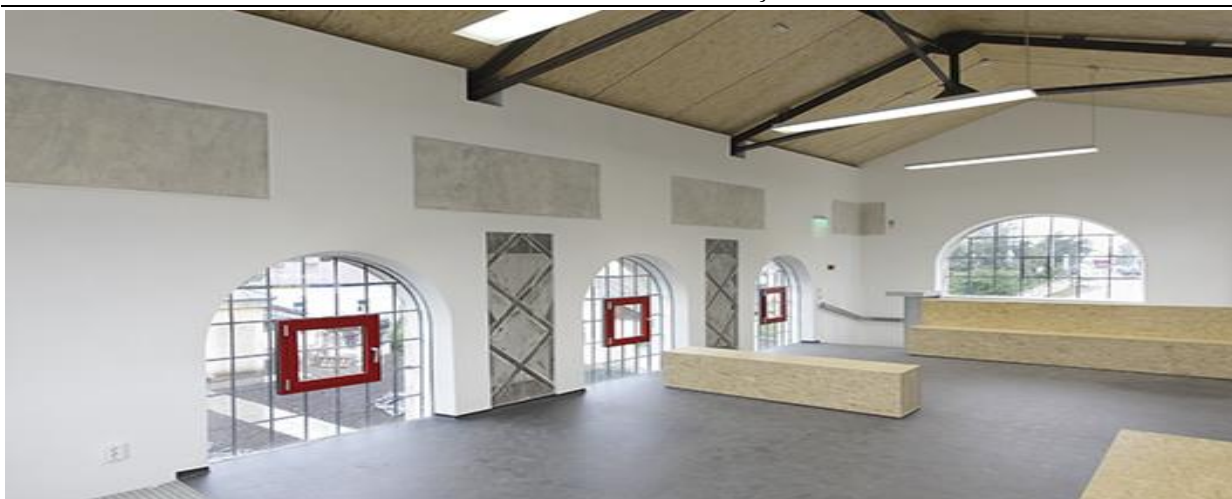
Sălile care adăpostesc spațiile expoziționale și zona dedicată conferințelor sunt amenajate în volumul bazinelor îngropate. Iluminatul natural al acestui nivel se face exclusiv zenital, prin transformarea trapelor de acces și curățare în luminatoare. Trecerea între cele două săli se face printr-o străpungere a peretelui structural masiv din beton. Decuparea este păstrată cu tăietura brută, nefinisată. Același detaliu pe care îl regăsim în întreaga amenajare, golurile tehnologice de la nivelul pardoselii sunt acoperite cu grilaje metalice care păstrează traseele fostelor conducte vizibile fără să deranjeze noua funcțiune. Alegerea scaunelor pentru spațiul de conferință cu spătarul și șezutul din lemn încălzește imaginea interioară și scoate încă o dată în evidență contrastul dar și armonia între elementul tehnologic – rece și cel cultural – cald.

Figura 8. Imagini interioare cu sala de conferințe

Spațiile dedicate zonei de birouri și ateliere amplasat la cele două niveluri superioare ale clădirii beneficiază de ferestre generoase cu deschideri neobișnuit de mari pentru clădirile tehnologice. Ramele metalice păstrate creează un efect de vitraliu filtrând lumina. Închiderile spațiilor sunt realizate din compartimentări din sticlă care permit perceperea spațiului în volumul inițial. Alegerea unui material brut, dar vibrat și cald cum este OSB-ul ca și element constructiv aparent și material pentru executarea elementelor de mobilier fix vine încă o dată să sublinieze intervenția minimală și caracterul industrial valoros al întregului ansamblu. [8]

Figura 9. Imagini interioare cu nivelurile superioare

Concluzii

Protecția și valorificarea patrimoniului industrial sunt astăzi esențiale pentru definirea politicilor de dezvoltare urbană și teritorială. Țările din vestul Europei, cu o îndelungată tradiție în sectorul secundar, mizează pe păstrarea caracterului industrial al orașelor și teritoriilor adiacente. Chiar dacă tendința firească este aceea de tranziție către sectorul terțiar, caracterul identitar al siturilor industriale oferă noi perspective de valorificare a spațiilor urbane și a teritoriului. Reutilizarea siturilor și construcțiilor industriale permite dezvoltarea unor noi activități importante și, în același timp, asigură păstrarea identității unor spații reprezentative pentru comunități. Varietatea de activități asociate și a spațiilor supuse proceselor de conversie funcțională asigură astăzi condițiile dezvoltării urbane și teritoriale iar modele de bune practici în conservarea și reutilizarea inteligentă a elementelor de patrimoniu industrial, sunt esențiale în promovarea patrimoniului industrial.

Referințe

1. [Industrial heritage Patrimoniu industrial - Wikipedia - upwikiro.top](https://upwikiro.top/wiki). [online]. [accesat 10.11.2022]. Disponibil: <https://upwikiro.top/wiki>
2. TICCIH - The Moscow Charter for the industrial heritage, 2003. [online]. [accesat 10.11.2022]. Disponibil: www.mnactec.com/TICCIH
3. [Patrimoniul industrial, o resursă valoroasă](https://www.observatorcultural.ro/articol/patrimoniu...). [online]. [accesat 10.11.2022]. Disponibil: <https://www.observatorcultural.ro/articol/patrimoniu...>
4. Arhitectura industrială *Patrimoniul* turistic al României. [online]. [accesat 10.11.2022]. Disponibil: <https://www.scribd.com/presentation/Patrimoniu-indus...>
5. Județul Suceava. [online]. [accesat 10.11.2022]. Disponibil: <https://ro.wikipedia.org/wiki/>
6. Prezentarea județului - Consiliul Județean Suceava. [online]. [accesat 10.11.2022]. Disponibil: <http://www.cjsuceava.ro/descrierea-general-a-judetul>
7. Uzina de apă Suceava. [online]. [accesat 10.11.2022]. Disponibil: <https://oar.archi/buna-practica>
8. O nouă viață pentru patrimoniul industrial. Conversia uzinei de apă Suceava. [online]. [accesat 10.11.2022]. Disponibil: <https://zilesinopti.ro/2021/09/17/design-arhitectura>.